Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambata.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 4. Sibiiu, 11/23 Ianuariu 1878. **Anulu I.**

Banci rurali.

III. (Memorandulu). In Nr. 3 deteramu unu specimine scurtu din statutele Institutului de creditu, destinatu a usiora sórtea proprietariloru mici, adeca a poporului tieranu. Lasamu la apretiarea barbatiloru mai competenti decàtu noi in acésta materia, cá in casu de a cunósce limb'a magiara, se petrunda mai bine in spiritulu aceloru statute, si se coréga opiniunile nóstre, in càtu ele aru fi eronate.

Partea cea mai mare a acestoru statute este decopiata séu imitata dupa altele straine de aceeasi natura, probate in praxe; asia nu aici tientescu observatiunile nóstre, ci la adaosele loru in sensu centralisticu si in celu esclusivu nationale.

Trecemu la Memorandulu adresatu pre langa proiectulu de statute càtra ministeriu. Acelu operatu de si nu coprinde idei noue, constata inse mai multe adeveruri vechi si aplica la ele sigilulu auctoritatiei celoru 36 subscriitori renumiti. Memorandulu adeca afirma si demustra 1) cà lips'a de creditu au adusu pe poporulu tieranu la stare aprópe desperata (kétségbe ejtő). 2) subscriptorii isi desvólta opiniunile si planurile loru in acésta cestiune. 3) róga pe gubernu cá se le fia de ajutoriu intru realisarea planului loru.

Sunt multi ani, dicu cei 36 barbati, de candu economistii (Nemzet gazdák, Nationaloeconomen) si barbatii de statu adoptasera in programele loru ameliorarea, ridicarea creditului in patri'a nóstra. Totu asia facù si parlamentulu, si gubernulu, in fine chiaru si monarchulu puse mare temeiu pe regularea creditului in celu din urma alu seu cuventu de tronu. Si cu totu dreptulu; cà-ci lips'a de creditu este caus'a principala a saraciei si ruinei locuitoriloru. Poporulu tieranu, saténulu agricultoru inse sufere mai multu decàtu tóte celelalte classe a le locuitoriloru, dice memorandulu, si mai adaoga, cà ce e dreptu, classea professionista (meseriasii) se afla mai totu pe acea margine a ruinei; dara professionistulu totu mai afla ici-colea creditu, saténulu inse numai la usurarii cei mai cumpliti, carii nu cunoscu nici-unu cumpetu*). Si totusi ar trebui se scimu, cà poporulu tieranu este temeli'a statului si cà elu platesce mai multu de diumetate din tóte darile càte intra in tesaurulu publicu. Mai departe memorandulu continua dicùndu: Institutulu hipotecariu ungurescu de creditu nu dà imprumutu mai micu de 1000 fl., este si centralisticu, nu dà nici pe termine scurte. Societatile de actionari pórta indesiertu titlu de hipotecari; ele cultiva cu totulu alte specule, éra la micii proprietari nici nu se uita. Cassele de economia (Sparcassen), reuniunile de creditu si de ajutorare, „bancile pentru poporu“ si alte institute de acestea, facu numai asia numite operatiuni mobile, séu mai la intielesu, camataria, éra pe hipotece nu dau nimicu; éra déca totusi dau la cineva, acelu debitoru se fia siguru cà nu va scapa nesmulsu.

Din tóte acestea urmédia precumu dicu cei 36 barbati, cà poporulu tieranu in totu coprinsulu tierei nu afla nicairi ajutoriu de creditu omenescu si crestinescu. Din acésta lipsa de creditu solidu are se urmedie perirea lui. Si totusi e cunoscutu, cà proprietatea mica este hipoteca mai buna decàtu cea mare, cà proprietariulu micu platesce mai regulatu decàtu celu mare, éra in casu de a i se vinde pamentielulu pentru datorii, i se afla mai multi concurenti. Acestu frumosu adeveru se constatà in anii din urma la „Rustical-Credit-Anstalt“ din Galiti'a, unde din 40 de mii sateni debitori numai dela 14 (patruspredíece) insi s'au scosu datoriile pe calea executiunei. Éca deci, adaogemu noi, una regula din Sciinti'a economiei nationale, confirmata prin praxea vietiei intr'o provincia a monarchiei, ai carei locuitori sateni trecea pàna ací de ómeni stricati, betivi si lenesi. Da, stricatu, betîvu si lenesiu, dupa ce au ajunsu la cea din urma desperatiune, in càtu se'si dica siesi precumu dice poporulu din tierile turcesci: De ce se lucramu mai multu, de câtu numai pre càtu ne trebuesce din mana in gura, cà-ci ori-ce ne prisosesce, ne ia statulu, pasi'a, efendi, spahi, cadí, zapcí si ceilalti rapitori.

Asia memorandulu cere, cá tóte proprietatile din tiér'a intréga se se prefaca intr'o singura hipoteca colectiva, pe care se se dea bani imprumutu cu amortisatiune. Dupa aceea se arunca din nou asupra classei usurariloru, si provocandu-se la enuntiatiuni fórte grele facute contra loru chiaru in dieta, constata intre altele, cà „falimentulu generale (általános tönkrejutás) se intinde in proportiuni spaimantatórie; cà averea locuitoriloru tierei, proprietatea de pamentu ajunge pe mani straine — pe manile acelora, pe carii nu'i léga de acésta patria nici pietatea càtra loculu nascerei, nici reminiscentiele istorice din trecutu, nici connexiuni familiarie séu de consangenitate;“ de aceea poetulu avù dreptate candu scrise: „Apunemu, scademu; natiunea se desface cá unu snopu deslegatu“.

In partea II memorandulu premite convictiunea subscribentiloru, cà creditulu proprietariloru mici din tiéra se póte regula in modu radicale si cu resultatu durabile pe cale sociale (séu mai respicatu, dupa doctrine socialistice), inse cu ajutoriulu statului si alu gubernului. Inspirati de acea credintia, densii preparasera proiectulu de statute cu unu anu mai inainte (adeca in a. 1874), éra de atunci elu a trecutu si prin revisiunea ministeriului. Proiectulu stà din doue parti principali: societati rurali de anticipatiuni, adeca insocirea proprietariloru mici in grupe, in bance mici, cu capitaluri proprie, din care se se póta imprumuta cei lipsiti in fia-care comuna, séu incai in fiacare tienutu, regiune, districtu; apoi centrulu totuloru societatiloru in B.-Pesta, cu scopu cá acesta se le organisedie, se le conduca pe tóte si pe fia-care, se le represente si se le tiena legate intre sinesi.

Memorandulu nu este in contra, cá din bancile de anticipatiune se se dea bani imprumutu si pe creditu personale, pe cambie (politie); dara tocma si din acésta causa pretende apoi, cá operatiunile se se concentre totu numai in B.-Pesta. De altumentrea si acésta idea e desvoltata pe largu in proiectulu de statute. Pentru-cá se aiba bani de datu, trebue se 'si deschida sorginti. Societate de actionari nu voru, nici castiguri mari nu ceru. Asia a remasu cá se céra dela statu ajutoriulu micu de 500 mii, éra de ací incolo se emita Obligatiuni hipotecarie (fonciarie, Pfandbriefe, Záloglevelek), pe care se le prefaca in bani, vendiendu-le in patria si in strainatate. Restulu capitalului necesariu in centru se se compuna mai multu numai din prisósele trase la centru, dela miile de reuniuni séu banci filiali a le comuneloru.

*) Odadobvák azok a határt nemismerő uzsora kérlelhetetlen pusztitásainak.

Foisióra „Observatoriului“.

Patru dile.

Episodu din resbelulu presentu.

Traducere de Petra-Petrescu.

Beusem din sticla. Ap'a erá calda, dar inca nestricata, si mai erá multa. Voiu mai poté trai inca càteva dile.

Apoi, ce va urma mai departe? Déca voiu si trai trei-patru dile, ce 'mi folosesce? Ai nostri s'au departatu, bulgarii s'au imprastiatu. Nici unu drumu nu se afla prin apropiare. Totu un'a — de moritu, totu trebue se moriu. In locu de o agonia de trei dile, imi pregatescu un'a, care va tiené o septemana 'ntrega. Nu e mai bine se terminu indata? Langa vecinulu meu stà carabin'a, unu minunatu fabricatu englesu. Mi de ajunsu se 'ntindu man'a; unu minutu — si totulu a trecutu . . .

Se 'mi facu óre capetu — ori s'asteptu? Ce? Mentuire? Mórtea? S'asteptu pàna vinu turcii? E mai bine, cá singuru . . .

Dar nu, nu-i ertatu se desperezu. Amu se me luptu pàna mai exista o schintea de potere in mine. Cà-ci de me voru aflá, suntu scapatu. Póte cà ósale mi-au remasu nevetamate; me voru scapá. Éra mi-voiu vedé patri'a, pe mam'a, pe Mari'a . . .

Ddieule! ascunde dinaintea loru adeverulu! Fà se si-inchipuésca, cà unu glontiu mi-a curmatu dintr' odata firulu vietii. Ce se va intempla, déca voru afla, cà m'am torturatu dóue, trei, patru dile!

Mi se 'nverte capulu. Calea càtra vecinulu meu mi-au desecatu poterile. Si acestu mirosu infioratoriu! Cumu s'a negritu de tare . . . si cumu va fi mane séu poimane! Eu stau aici numai pentru cà n'am potere se me tèrescu mai departe. Me voiu recrea pucinu si-apoi éra me voiu trage la loculu de mai inainte. Ventulu inca sufla pe partea aceea si va mêná dela mine mirosulu celu greu.

Suntu ostenitu de totu. Sórele me frige in facia si pe mani. De ar innoptá mai iute; ast'a, credu, va fi a dóu'a nópte.

Gandurile mi se turbura si mi-pierdu consciinti'a.

De siguru am dormitu multu, pentru-cà candu me desteptaiu erá dejá nópte . . . Celelalte cá mai inainte; ranele me doru acumu, cá si inainte, vecinulu stà totu asiá mare si nemisĭcatu.

Cauta totu mereu se cugetu la elu: Óre, dieu, d'aceea am parasitu totu, ce am mai dragu si mai scumpu, d'aceea am caletoritu mii de verste, d'aceea am flamenditu, am rabdatu frigu, m'am torturatu in caldur'a ast'a, d'aceea astadi jacu aici in torturi infricosiate, — cá nefericitulu acest'a se termine d'a trai?

Candu mi-am propusu se plecu in resboiu, mam'a si Mari'a nu m'au retienutu de-si multu au plansu. Orbitu de ide'a mea, n'am vediutu lacrimele loru. N'am sciutu (acumu sciu), ce dorere am causatu acestoru femei.

Inse ce mi-ajuta a recugetá la cele trecute? Ce s'a intemplatu odata, nu se mai póte schimba.

Asfeliu plecu la Chisieneu; aici me 'ncarca cu tóte cele de lipsa unui osteanu in bataia. Si plecatu-am cu multe mii, intre cari se aflau pucini, cari, asemene mie, mergeau veseli la resboiu. Cei-lalti ar fi remasu a casa, déca li s'ar fi iertatu. Inse si ei caletorescu cu noi, cari suntemu deplinu „conscii“ de fapt'a nóstr'a; ei inaintéza mii de verste si se batu, cá noi, ba inca si mai bine. Ei isi implinescu detori'a, de-si, déca li s'ar concede, indata ar lapedá tóte de la sine.

Se radica unu ventu aspru de deminétia. Frundiele se misĭca 'n ventu. Sbóra o paserica abiá desteptata. Stelele se 'ngalbinescu. Ceriulu azuru inchisu se face suriu si se acopere cu nourei de fulgi delicati. Incepe diu'a a trei'a . . cumu se ii dicu? . . a vietii, a agoniei mele?

A trei'a . . Càte mai urméza. indereptu? Fara 'ndoiéla, pucine. Suntu fórte slabu si nu me pociu misĭca de langa cadavru. Acusi sunt cá si tine si atunci nu vomu mai fi dusĭmani unulu altui-a.

Trebue se beu. Voiu bé de trei ori pe di: deminéti'a, la amédiu si sér'a.

Resarise sórele. Marele discu desfiguratu si taiatu prin negrele crengi a le arboriloru, e rosiu cá sangele. Astadi de buna séma va fi arsîtia mare. Vecine — ce se va 'ntempla cu tine? Tu si acumu esti infricosiatu.

Da, erá infricosiatu. Perulu incepea a i-cadé. Pielea-i négra de la natura incepea a devení palida si galbina. Faci'a-i inflata intinsese pielea asiá de tare, incàtu plesnise dupa urechia. Petiórele asemene ii erau inflate si din ele iesiau besici mari. Totu trupulu ii era inflatu. Ce va face sórele astadi cu elu?

Erá nesuportabilu a sta langa densulu. Trebue se me ducu de langa elu, custe-me ori-ce. Dar potu eu face ast'a? Eu pociu radicá man'a, pociu destupá sticl'a, pociu bé. Inse, se mi-misĭcu corpulu greoiu? Totusi voiu incerca, de mi-ar succede numai baremi doi pasi se facu intr'o óra.

Intréga deminéti'a imi trece cu incercàrile aceste. Dorerile suntu infricosiate, dar ce se mi-facu? Nu mai sciu, nici nu 'mi mai potu inchipui sentimentele unui omu sanetosu. Ai crede, cà m'asiu fi dedatu cu dorerea. Me terêsemu pucinu si éra me aflamu pe loculu de mai inainte. Dar nu me potui bucurá multu timpu de aerulu curatu, déca, preste totu, se póte supune aeru curatu intr'o departare de siese pasi de la unu cadavru putredu. Ventulu isi schimba directiunea si de nou sufla asupra mea aburii infioratori. Me cuprinde o grétia. Stomaculu golu imi trasare in sgàrciuri chinuitóre, in càtu mi se 'nvertu tóte intestinele. Si aerulu pestilentialu me inundéza cu tóta tari'a.

Desperatu erumpu in lacrimi . . .

(Va urma.)

In càtu pentru bancile mici de anticipatiune, memorandulu avù in de aprópe vedere doctrin'a renumitului economistu germanu Schulze-Delitzsch, care pléca dela principiulu ce tiene: Poporulu se'si ajute elu siesi, adeca ajutoriu propriu reciprocu, imprumutatu, cumu se dice in limb'a de tóte dilele. Nu vedemu nici-o greutate de a propaga o invetiatura cá acésta la poporulu nostru romanescu; ba noi scimu, cà ea ne este cunoscuta chiaru din viéti'a practica asia cumu o avusera parintii nostrii, numai sub alte forme si numiri, nu de creditu si anticipatiuni, nici in bani, obligatiuni, cambie. Ce era magazinele de reserva, mai alesu in Romani'a, unde fia-care locuitoriu din comunele rurali trebuea se puna tómn'a càteva mesuri de bucate in pastrare pàna dupa recolt'a anului urmatoriu, candu déca acésta esia buna, schimbá cerealiele vechi cu altele noue. Si ce sunt pe la noi asia numitele costeie sasesci, unde populatiunea sasésca isi scutesce multime de viptualii nu numai contra focului, ci si pentru ani sterpi. Sunt tienuturi sasesci, de unde mai nu vedi in piatiele cetatiloru vendiendu-se alte cerealii decàtu vechi, din anulu precedente, uneori si de doi ani. In comitate, in iobagia, in vechi'a robia unu lucru bunu cá acesta nu se potea infiintia din 99 de cause, intre care cea de antaiu era, cà populatiunei lipsite de proprietate nu prea 'i remanea nimicu de scutitu. In locu de acésta vedeai si mai vedi pàna in dio'a de astadi pe romani, cumu isi dau ei ajutoriu imprumutatu in alte moduri si impregiurari. Cumu s'au facutu in tiér'a nóstra multime de case si alte incaperi tieranesci pe la satele romanesci? Prin asia numit'a claca, care la noi avea altu intielesu, nu cá in Romani'a. Omulu care avea se'si faca casa, grajdu ori sĭura, isi castigá lemnari'a (edificie de pétra si caramida era cea mai mare raritate) din vreo padure unde o taiá; ceilalti sateni telegandu'si carulu, ii aducea lemnari'a in claca, càti-va carii se pricepea la cĭoplitu, ii ajutá in claca, pàna ce inchiaiá paretii si capriorii. Invelitulu cu paia ori cu tresthia se intemplá totu in claca. Biseric'a satului „cas'a, siur'a si celelalte incaperi popesci“ se facea totu prin lucrare comuna a poporului. Tacemu de residentiele satesci a le „domniloru“ séu senioriloru locului, pe care mai tóte le facea iobagii, ceea ce se cunósce in multe casuri dupa primitiv'a loru architectura.

Déca mai avemu noi vreo dorintia sufletésca, patriotica si nationale, cu care traimu si vomu muri, apoi aceea este, cá se vedemu pe poporu ajutandu'si elu sie, si neasteptandu nici-odata cá se'i cadia mur'a 'n gura dela nici-unu centru mare si departatu càtu e de aici pàna in buriculu pamentului, ci se'si traga elu insusi cercu alu activitatiei sale pamentesci, apoi se'si formedie totu elu centru. Vai de acelu poporu care se pune elu insusi sub tutoratu, care face cá svabii de odinióra: Domnule Bezirker, fa bine si ne pune la arestu, cà pàna nu ne vei sili asia, drumulu nostru nu se va potea face. Se luamu esemplu dela alte popóra luminate, cumu intielegu ele libertatea si autonomi'a loru. Anglii s'au dedatu de multu cá se nu astepte nimicu dela „centru“, ci se'si faca ei totu ce le trebue, in comuna, in cantonu, in comitatu etc. Exactu asia purcedu elvetianii, belgianii, olandii, chiaru italianii si mai pre susu de toti americanii septemtrionali.

Noi nu suntemu nici mai prosti dela natura, nici mai rei dupa educatiunea nóstra, decàtu alte popóra; ne lipsesce mai multu numai darulu „reflexiunei“ cumu dicu anglii, si spiritulu de asociatiune, atàtu noue, càtu si celorulalte doue nationalitati. Cu tóte acestea, vedemu si pe la noi càteva institute frumóse si solide, infiintiate pe calea asociatiunei, precumu sunt de es. case de economii (Sparcassen) inca de pe la anii 1835—40, institutulu de pensiuni (Pensionsanstalt) pentru locuitorii din Brasiovu cu fondu curatu mai bine de 1 milionu, reuniunie de anticipatiune (Vorschuss-Vereine) in càteva locuri, din care profesionistii se ajuta multu; fonduri de pensiune pentru preoti, profesori si veduve; institutu solidu si intieleptiesce condusu de asecurare mutuala cá „Transilvani'a“ din Sibiiu; „Albin'a“, institutu de creditu si de economii, ale carui operatiuni circumspecte tocma si in acestea timpuri de crise au aruncatu folóse neasteptate dela una creatiune, de si tenera, dara asiediata pe base bune. Mai sunt si altele de natur'a cestoru enumerate ací, care nu ne vinu aminte la momentu, va vení inse timpulu de a le mai cita cá esemple de incuragiare si participare. Pentru asta-data inchiaiemu acestea consideratiuni emanate numai din dorinti'a de a adaoge si noi cevasi la inaintarea prosperitatiei publice.

Ungari'a. Buda-Pesta, 20. Ianuariu. Diet'a întru asteptarea noueloru propuneri de regularea dualismului pe alti diece ani inainte, vediendu cà i se apropie si finea periodului de trei ani, incepù a mai face economia de timpu. In 15 a le l. c.: camer'a deputatiloru terminà abia discussiunile asupra proiectului de codice penale, care in Ungari'a din mare nefericire a locuitoriloru lipsise pàna acumu. Càtiva §§-i au datu ocasiune la desbateri fórte seriése. Intre altele testulu §§-iloru 172 si 173, in care iritarea si insuflarea de ura asupra nationalitatiloru, confesiuniloru, corporatiuniloru si asupra statului este caracterisata cá crima grea, a provocatu opositiune tare din partea càtorva deputati de ai stangei estreme, carii mersera pàna acolo, cá se-o spuna verde, cà acei §§-i ascundu in sine tendenti'a de a spolia pe nationalitati de ori-ce cuventu de aparare contra atacuriloru indreptate asupra loru. Maioritatea inse adoptà testulu proiectului; prin urmare pe viitoriu ai se'ti cumpenesci vorb'a fórte bine înca si atunci, candu vei vrea se dai buna-dio'a vreunui omu, care nu este de nationalitatea ta, cá se nu fii acusatu de vreo crima. Cea mai mare greutate stà in definitiunea ce se dà lucruriloru omenesci, ideiloru, passiuniloru. Sunt destui ómeni, carii la o cautatura posomorita a ta iti dicu: Tu me uresci, tu'mi esci inimicu; da'mi satisfactiune. De altumentrea unii ori altii dintre jurisconsultii nostrii aru face prea bine, deca si-aru lua timpu cá se comentedie in vreunu diariu romanescu ori-care, celu pucinu partile cele mai critice a le acestui codice penale, comparandu-le cu alte legi criminali moderne

Dara mai lipsesce inca multu din codificatiunea Ungariei, si anume codicele pentru escesse, reform'a judecatoriei politienesci, a procedurei civile si altele, pentru-cá se póta da facia pe acestu terenu cu staturile civilisate.

In càtu pentru regularea dualismului, cei doi ministrii dupa càteva dile de petrecere in Vien'a se intórsera acasa, inse érasi fòra resultatu definitivu. Amu ajunsu, cá chiaru si diariele ministeriali se numésca acelea caletorii una specie de Odisea, cá cea cantata de Omeru.

In minutele candu scriemu acestea, ne vine scirea, cà ministeriulu Tisza isi dede din nou dimisiunea. Érasi misterii dupa culisse.

Intre acestea ministrulu instructiunei publice comunicà érasi unu raportu fórte intinsu despre starea scóleloru dintre anii 1875—1876. Credemu cà nu ne este permisu la nici unii cá se'lu trecemu cu vederea, ci tocma din contra, se ne facemu din elu tabelle comparative cu atàtu mai virtosu, cà anume noi romanii scimu bine, càte inculpari, insulte si chiaru incriminari suferimu in totu timpulu dela altii din caus'a scóleloru, si anume cumu diariele ne amerintia neincetatu cu inchiderea scóleloru confesionali, cu prefacerea loru in scóle comunali si de a le statului. In Nr. viitoriu vomu reproduce in acésta materia cifre oficiali prea interesante.

Alegerile municipali in Comitatulu Huniador'a.

Domnule Redactore! Póte vinu pre tardiu, ca se ve dau o schitia a celoru petrecute cu ocasiunea alegeriloru in municipiulu Huniadiórei*). Cu tóte aceste, si numai ca se ve informezu in particulariu — credu a fi o detoria de a perpetua aceste classice procederi, unice in staturi civilisate — pretinse — si póte in agoni'a acestui sistemu electivu, de memoria neperitóre, urgisita.

Ve promitu, ca in desfasiurarile ce am se le facu, voiu pastrá realitatea fapteloru adeverate, si nu voiu atinge de càtu viciulu procederiloru, cu meritat'a loru colorire**).

Pentru diu'a de 9 Ianuariu a. c. s. n. a fostu datu terminulu alegeriloru de oficiali, séu cumu se dice in limb'a diplomatica, a municipieloru, a restauratiunei comitatului. — In presér'a acelei dile se adunasera dejá mai toti membrii comitetului, in capital'a comitatului Dev'a, unde multi abia potura gasi cortele spre adapostire.

Totu in acésta di, adeca 8 Ianuariu, sér'a, se adunasera multime de membrii romani, la casele D-lui Papiu, protopopu in Deva, in urm'a convocarei D-lui S. Borlea, anunciata si in diarie, spre a conferi despre cumu au romanii se urméze facia de aceste alegeri.

Gratia indulgintei majoritatei cumpenitóre din conferintia, acésta s'a terminatu cu unanim'a espressiune a dorintiei, ca o delegatiune esmisa din acea conferintia, se sondeze terenulu pre care stau doue partide adverse unguresci, cercandu a aflá, care din acele partide, si pre càtu suntu indemnate a satisface pretensiunile romanesci relative la impartesirea din bunulu publicu prin aplicare in oficii, — si acésta delegatiune informandu-se esactu, se reporteze conferintiei spre mai departe urmare. — Delegatiunea esmisa numai de càtu, peste pucinu se intórce la conferinti'a ce stá intrunita cá se astepte resultatulu, si reportéza, ca au avutu intrunire cu partidulu numitu alu lui Barcsay, prin delegatii sei, si de la acesti-a au aflatu, ca cererile romanesci concepute intr'o conferintia de mai inainte, de a dá romaniloru ce facu 91% alu populatiunei din acestu comitatu, dar' suntu in comitetulu representativu redusi la minoritate, — din peste 40 posturi, oficiali 20—21, dara nici unulu dintre posturile cardinali — vice-comite, protonotariu, fiscalu. Acésta cerere a romaniloru, partidulu Barcsay a declarat-o de neacceptabila, si promitea numai 11 posturi, fara inse cá macaru la aceste se dea garantia de reusita. In acestea impregiurari, venindu rondulu afacerei prime in siedinti'a comitetului de mane-di, s'a aflatu si constatatu, cà inainte de ori-ce afacere relativa la alegere, se va constituí mai antaiu comisiunea de candidare, in care comitetulu avendu a alege 3 membrii, romanii in conferintia au decisu a votá numai pentru 3 romani, parte cá se vedemu càte voturi valoramu, parte pentru cá nepotendu-ne multiumi cu promisiunile partidului intratu cu noi in tractamentu, éra celalaltu, numitu alu lui Szereday, ne punendu-se cu noi in atingere, — prealabilu se nu se dea votu de càtu celoru ce merita romanesce, — si asia s'a decisu a se votá in acésta comisiune pentru Dr. Tincu, Dr. Petco si B. Densusianu. S'a reservatu cu tóte aceste, ca pana demànétia obvenindu noue impregiurari, conferinti'a se va intruni demànétia in 9, cá se asculte eventualele reporturi ulteriori, si se iea conclusiuni intocma. — S'a mai incercatu tractare si peste nópte cu corifeii, si demànéti'a in conferintia s'a reportatu neobtienerea unui altu succesu, — si s'a mantienutu conclusulu de ieri; totu odata ni-s'a asiguratu, cà intre membrii comissiunei candidatóre, catra cei trei alesi comitele supremu avendu a denumí si densulu alti trei membrii, densulu, comitele a assiguratu, cà intre cei trei ai sei vá luá si unu romanu, éra comitetulu intregu, cu probabilitate inca alegundu unu romanu, la care comitele spunea cà va insiste, — in comissiunea de candidare au se fia doi romani — ingrigitori de interesele nóstre si de calificatiunile ce se voru fi aretatu spre apretiare.

In 9 Januariu la 10 óre demànéti'a comitele deschide siedinti'a comitetului, cu ceremonialulu indatenatu, si acusi se purcede la votare pentru cei trei membrii de alesu in comissiunea de candidare. Votarea tienù peste doue óre, si resultatulu a fostu, cà membrii propusi de conferenti'a nóstra au capetatu voturi 104; dintre acesti membrii au mai capetatu Dr. Petco si voturile partidului ungurescu Szereday la numeru 85, asia a esitu primulu alesu alu comitetului in acésta comissiune — póte pentru ca cei din urma se fia cei din tài si celu din tàiu, celu din urma. Ceilalti doi unguri au reusitu din partidulu barcianescu, anume comitele Sz. Kun si A. Kendeffy. — Pàna a se promulga acestu resultatu inse, romanii mai tractau fàra succesu. Desfacundu-se scrutiniulu si promulgandu-se alegerea mai susu aretata, comitele supremu denumesce si din partea s'a pre ceialalti trei membrii, Baronu Iosika, Bela Lukács si L. Mara; — asia dara nici unu romanu denumitu.

Romanii atinsi de acésta fapta a comitelui, au intrunitu de nou conferentia, pentru a decide urmarea mai departe, — in care s'a aretatu de nou nesuccesulu tractariloru cu partidele opuse, dar' de la cari respirá evidentu, ca nici drepti, nici justi, nici ecuitabili nu voru se fia, nu numai, ci nu se sfieu a spune, ca engagementele ce ar' primí, le-ar' sustiené, dar' nu le-ar' garantá — evidentu tientindu la amagire.

Se impune deci cestiunea, ca romanii nepotendu sperá, in minoritate fiindu cu cele 104 voturi, din 325 voturi ce se vedisere la o votare, cá se scóta primulu postu — adeca de vice-comite — cu care din partidele ambe opuse se voteze? Aci consciinti'a s'a inaltiatu nitielu in vederea codiriloru adversarie, si conferinti'a a decisu in unanimitate, ca numai pentru cá votulu romanescu se nu contribue la glori'a ce se pune in cârc'a nóstra, se céra candidarea unui romanu, si spre acestu scopu s'a incredintiatu din conferintia D-lu G. Secula, cá se competeze la comissiunea de candidare. — Acésta s'a si facutu in 9 dupa ameadia-di, candu s'au si promulgatu in conferintia acésta spre sciintia. — Totu in acea di s'au urmaritu mereu incercarea de complanare intre interesele nóstre si ale adversariloru, tóte inse fara resultatu; ca-ci fiindu din natura obstinati, nu permitea a se concede romaniloru nici o garantia de ceea ce promitèu, éra printre cuvente se vedé, cà afara de cele ce-se indurasera densii de la inceputu se lase a se sfarima romaniloru, nu mai concedu nemicu. Cu tóte aceste conferinti'a inca totu indelungu rabdatóre, a mai decisu a se tractá si mai departe, anume inca peste nópte si demànéti'a, si in 10 demànéti'a a reportá resultatulu de nou la conferinti'a adunata, pentrucá de se voru fi invoitu se satisfaca pretensiunile ro-

---

*) Nu e prea tardiu din partea D-Vóstra, ci din partea nóstra, cà-ci abundanti'a de materialu datu de evenimente, ne si aduse in strimtóre cu spatiulu nostru marginitu.

**) Si totusi, in acestea impregiurari esceptionali, despre care va fi vorb'a mai tardiu, ne vediuramu necesitati a trece cu pen'a preste unele espresiuni. Red.

nanesci, se faca a se recede dela candidarea de vice-comite a romanului inaintatu la acestu locu, si apoi voturile romanesci se se intr'unésca cu ale partidului ce ni-ar' fi datu garantia indestulitóre de a satisface pretensiunile nóstre inca si mai limitate. Succesele tractariloru de mai inainte au fostu si succesele tractariloru de acumu, si conferentí'a de demânétia a decisu a se mantiené candidatur'a romanésca la vice-comite, cu singur'a esceptiune de parere a domnului deputatu S. Balomiri, declarata posterioru, cà-ci la conferinti'a din acésta demânétia nu partecipase. — Asia pregatiti si cosoriti si de ai nostri aspiranti, amu intratu la alegerea vice-comitelui. S'au candidatu J. Szereday fostulu vice-comite, C. Barcsay, fostu deputatu dietalu, si J. Secula advocatu. De sine se intielege, ca intre invalmasielele strigateloru adesea nearticulate, s'a cerutu si s'a ordonatu votarea nominala, — si candidatulu nostru a intrunitu voturi 79, fostulu vice-comite a obtienutu 65 voturi, éra majoritatea absoluta i-s'a venitu lui C. Barcsay cu 204 voturi. Spre laud'a alegatoriloru membrii romani din fostulu Zarandu, nici unu votu n'a lipsitu pentru candidatulu romanu; asemene au statu cu resolutiune firma bravii orastieni condusi de Dr. Tincu; — este o fractiune Orbonasiu - Mihu — si in fine resolutii Dobrani condusi de R. Crainicu. — N'au fostu inse atàtu de firmi Huniadorenii proprii, din comitatu si orasiu, si Hatieganii, cari parte temendu-se de comprosiune in ochii mariloru loru patroni baroni, s'au abtienutu de la votu, cei mai multi inse au pusu onórea natiunala in podu, si au votatu parte cu unulu parte cu celalaltu dintre unguri — cercandu unde e mai deschisa usi'a favorului, — si in contra candidatului romanu.

(Va urma.)

Processulu Miletics.

(Urmare.)

A dou'a di de pertractare.

Martorulu F. Boszkovics cunósce pe Miletics de mai multi ani; mai pe urma aintelnitu pe acest'a in 25 maiu la 4 óre dup'amédi pe o strada din Belgradu. Elu scie positivu, cà Miletics sosise numai atunci si isi conduse fiic'a la colonelulu Vlajkovics. Densulu marturisesce ca la „regele Serbiei" n'a fostu nici unu prandiu, cà-ci séu c'ar fi fostu in persóna la acelu prandiu, séu celu-pucinu ar fi auditu de elu. — Presied.: Se dice, ca chiar dta ai arangeatu cin'a respectiva. — Boskovics: Nu este adeveratu. — Referitoriu la Kosztics, Vranycsevics si Axentievics, despre cari dice Rankovics, cà i-a vediutu la cin'a aceea, martorulu afirma, ca respectivii nice n'au fostu pe atunci in Belgradu.

Se chiama inainte Rankovics si se confronta cu Boszkovics. Rankovics dice, ca cunósce pe Boszkovics fórte bine si ca l'a vediutu la cin'a amintita. — Boszkovics: Ast'a e minciuna. Presied.: dojenesce pe martoru pentru asta espressiune.

Procurorulu Dr. Bökh (catra martoru): Dta dici, ca scopulu caletoriei lui Miletics a fostu jurnalisticu. De unde vine, ca Miletics s'a esprimatu pe naia, ca se teme a fi scosu din Belgradu? — Boszkovics: Scopulu caletoriei lui Miletics nu l'am sciutu inainte.

Aperatoriulu, Dr. Polit: Me rogu, permiteti-mi si mie, intocma cá procurorului, se potu pune si eu martoriloru intrebàri nemidilocitu. — Presied.: Acést'a se 'ntempla dupa prax'a usitata la asta judecatoria. Intrebarile aperatoriului se punu martoriloru prin presiedinte. — Procurorulu: Eu nu sunt persóna privata, cá aperatoriulu, ci unu factoru intregitoriu alu tribunalului.

Dr. Polit: Me rogu a se notá la protocolu protestulu meu contra acestei proceduri, care dupa parerea mea nu este basata pe nici o lege, càci paritatea intre aperatoriu si procuroru este cunoscuta in tóta Europ'a. — Miletics: Rogu pe dlu presiedinte a indruma pe procuroru se nu puna martoriloru intrebàri captióse, cumu a facutu mai inainte. — Presied.: Dta n'ai dreptulu se faci asemene pretensiune; eu singuru potu declara, déca e captiósa vreo intrebare si apoi o astfeliu de intrebare am detori'a a o respinge. Dta ai se faci numai simple intrebari.

Dr. Miletics: Prin urmare am se declaru de nou, pentru ce am cerutu audientia la principele Milanu. Situatiune mea era fórte critica. De pe la anii 1875/6, anume din tempulu de candu principele Milanu — cumu se me esprimu — avuse cu scupcin'a cunoscut'a afera (alusiune la scen'a candu principele disolvà scupcin'a cu sugar'a aprinsa), „Zastav'a" criticá fórte aspru portarea principelui. In Belgradu eram timbratu de republicanu, ér in Ungaria de addictu alu „regelui Serbiei". Prin audienti'a mea voiam se complanezu diferinti'a intre multiumirea, ce detoriám familiei Obrenovics si intre tienut'a mea politica.

Se aduce inainte martorulu Ioanovics. In momentulu acest'a dîce Rankovics: In publiculu de aici se afla o femeia, care me insulta. Eri me 'ntelnise pe strada si 'mi dise: „Numai furci iti mai trebue". Astadi isi repetiesce insult'a. — Presiedintele assigura pe martoru, cà va lua mesuri, cá astfeliu de fapte se nu se mai intemple. — Ioannovics dice, ca nu scie nemicu de adunarea de la „regele Serbiei". — Dr. Polit: Me rogu a se 'ntreba martorulu, déca si spre ce scopu l'a cercetatu procurorulu supremu, Cosma, in Panciova? — Presied.: Intrebarea nu stà in nici o legatura cu afacerea ast'a, si nu o potu admite. — Dr. Miletics: In contr'a procederei acestei-a insinuu protestu.

Se cetescu fassiunile colonelului Vlajkovics si ale sociei lui, la cari locuiá fiic'a lui Miletics. Amendoi nu sciu nemicu de banchetulu séu cin'a la care se dice a fi participatu Miletics. In protocolu acest'a se asseréza, ca Miletics n'a cinatu nici odata afara din casa; Boskovics, care marturise, ca Miletics cinase in diu'a antàia in casina cu densulu, respunde: Eu portám unu diuariu, d'aceea 'mi aduceam fórte bine aminte de intemplamintele dileloru acelor'a.

Din protocolulu luatu cu Gavrilovics, senatoru din Belgradu, care dechiara, ca „n'are nici o simpathia personala facia cu Miletics", se vede, ca Gavrilovics locuise in Belgradu tocm'a in odai'a din cestiune, Nr. 9. Densulu inse n'are nici o cunoscintia de cutare convenire.

Zsivko Kisanszky, fostu otelieriu la „regele Serbiei" declara in protocolulu de fassiune, ca Miletics n'a fostu in otelu la densulu.

J. Vugert, otelieriu la „coron'a serbésca", spune in protocolulu seu de fassiune, ca Miletics a luatu o chilia in casa, dar a petrecutu mai multu afara de otelu.

Fostulu ministru serbescu de culte, Stojan Boskovics, dechiarà inaintea tribunalului din Belgradu, ca cunósce si stiméza pe Miletics de mai multi ani, asemene pe Axentievics, Branyevics si Kosztics. Cu Miletics se 'ntelnesce desu, inse n'a auditu nemicu de banchetulu incriminatu, si póte marturisi, ca dupa càtu scie densulu, in tempulu petrecerei in Belgradu, Miletics n'a comisu nici o fapta pentru care s'ar poté trage in processu.

Obradovics, garsonu in otelulu la „regele Serbiei" dice, ca la Nr. 9 pe tempulu càndu se aflá Miletics in Belgradu, erá senatorulu Gavrilovics, care parasì odai'a numai in juniu séu juliu 1876. Elu nu si-aduce aminte d'o astfeliu de cina in chili'a otelului, de-si ar trebui se scie, cà-ci densulu ducea cafea, beuturi si altele. Martorulu nu cunósce nici pe Miletics nice pe Cassapinovics, Axentievics si Vrancsevics; densulu isi aduce aminte numai de Rankovics, care de comunu luá cafeu'a la „regele Ungariei."

(Va urmá).

*) Pre candu se publica decursulu acestui procesu, sententi'a primei instantie inca ne vení la cunoscintia. Cinci ani de inchisóre si portarea speseloru! Mileticiu apellà contra terribilei sententie; dara si procurorulu apellà contra prea blandei sententie! Tóta lumea nepreocupata se mira de acestu resultatu alu procesului.

Revista politica si bellica.

Amu observatu in Nr. precedente, cà confusiunea in marea societate européna este la culme, si cà ferindu-ne a da crediementu conjecturiloru cu care voru se ne ametiésca diariele de partite, se ne tienemu mai multu numai de fapte complinite, care in acestea dile mari potu satura curiositatea si a celoru mai impatienti. De aceea si rogamu pe on. nostrii lectori, cá dela noi se nu astepte faime nesigure si conjecturi, ci numai impartasire de evenimente adeverite, positive, cà-ci apoi pe basea acelora este timpu de a rationa si combina.

Cetatea lui Hadrianu, Adrianopolis a cadiutu in 7/19 ale l. c. in potestatea armatei rusesci, mai fóra versare de sange, spre cea mai straina mirare a lumei, care fusese informata de mai inainte, cà acea cetate renumita, situata la unu locu admirabile pe tiermii a trei riuri mari, ar fi fortificata cu multime de redute si cu sute de tunuri, indoitu mai bine decàtu fusese Plevn'a. Trupele turcesci se retragu rapede spre Constantinopole, dupa-ce unii generali de ai loru punu se dea focu la cetati cá Filipopolea s. a., ardu si magazinele, arunca in aeru munitiuni si alte apparate bellice, in pretiu de milióne, éra pe populatiunea turcésca o facu se fuga cu capulu ruptu de inaintea rusiloru, cá si cumu aceia s'aru nutrí cu carne de omu; tóte acestea cá se se implinésca dis'a lui Midhat pasi'a si a altoru turci de rangu, cà déca va fi cá se ésa turcii din tierile europene, voru lasa in urm'a loru numai cadavre, ruine si deserte. Voi'a nu le lipsi, rusii inse 'i surprinsera infricosiatu ne lasandu-le timpu spre a si-o impliní. Se asteptá, cá incai Suleiman-pasia se concentre la Adrianopole atàta armata, cu câta se resiste rusiloru càteva luni. In locu de acésta vine scirea, cà Port'a destitui si pe Suleimanu, pentru-cà nu s'au aparatu, anume la Sofi'a.

De Vidinu nu avemu sciri mai noue despre operatiunile armatei romanesci, de càtu cà acésta lucrédia acolo singura, éra nu insocita de trupe rusesci, precumu voiá a sci diariele turcofile. Se mai scie si atàta positivu, cà trupele turcesci dela Vidinu se vedu fórte strimtorate, si cà se negotiédia pentru capitularea loru.

Britani'a mare. Ilusiune infricosiata si din acésta parte pentru amicii Turciei. Cuventulu de tronu alu reginei-imperatese pronuntiatu in 17 Ianuariu este sub ochii nostrii ai toturoru. Ce dice acela in cestiunea orientala? Éca'i simburele. Sciti cà eu m'am adoperatu din tóte poterile cá se impedecu versárea de sange. Nu s'a potutu. Atunci am declaratu, cà gubernulu meu va observa neutralitate stricta, pàna in momentele candu s'ar intempla, cá vreuna din partile beligerante se lucre contra intereseloru Britaniei. Pàna astadi inse nici-una din acelea parti nu a lucratu contra intereseloru nóstre. Intr'aceea voiam se me folosescu de ori-ce ocasiune spre a indupleca pe adversari la pace. Dupa resultatele armeloru rusesci in Europ'a si Asi'a, Port'a se convinse cà trebue se céra pace, si asia se adressà càtra poterile neutrali pentru mediatiune (midiulocire). Dara maioritatea poteriloru aflà, cà in situatiunea de facia chiaru si apellandu la tractate, bunele loru servitie nu aru potea folosi Turciei Atunci Pórt'a facù apellu separatu càtra gubernulu meu, éra eu m'am invoitu cá se intrebu pe imperatulu Rusiei, déca voiesce se audia de pace. Imperatulu isi descoperí dorinti'a seriósa pentru pace, cumu si opiniunea sa despre modulu pacificarei. Asupra punctului acestuia urmara apoi negotiatiuni de adreptulu intre Rusi'a si Turci'a, si eu speru cà in fine pacea se va inchiaié. Din partea mea voiu face totulu spre a se ajunge scopulu acesta. De ar intrevení vre-unu casu de mare importantia, vetamatoriu de interesele nóstre, atunci voiu lua si eu mesurile mele; am inse lipsa de sume corespondietórie, pe care speru cà parlamentulu mi le va vota. Intru altele eu stau cu tóte poterile in relatiuni amicabili etc.

Indata dupa cuventulu de tronu se depusera pe mes'a parlamentului corespondentiele diplomatice dintre 12 Decembre a. tr. si 14 Ianuariu a. c. Acelea sunt fórte interesante. Din acele ese intre altele, cà ambasadorulu turcescu Musurus (grecu) a intrebatu adesea, nu cumva Angli'a ar voi se intervina, se intielege cu armele, in favórea Turciei; dara ministrulu lord Derby ii respundea totudeauna, cà Angli'a nu va interveni, ci va remanea strictu neutrale; éra la „mediatiunea" poteriloru s'a opusu Germani'a (Bismarck si imperatulu).

Scíri diverse.

Escelenti'a Sa Preas. Domnu Archiepiscopu si Metropolitu Mironu Romanulu a intrunitu dumineca in 8/20 a le l. c. la mésa diplomatica unu numeru de 70 persóne din statulu eclesiasticu, de diverse confesiuni, din statulu militariu cu esc. sa domnulu c. r. F. M. L. comandante generalulu br. Ringelsheim in frunte, cu esc. sa domnulu F. M. L. Gyurits de Szokolgrada si domnulu G. M Krzisch, cumu si din statulu civile domni functionari, profesori si alti onoratiori. Trei toaste ridicate in termini alesi de càtra escel. sa domnulu Metropolitu in trei limbi ale patriei, in onórea celoru trei clase de óspeti, a datu ocasiune la altele, corespundietórie, dintre care alu domnului F. M. L. comandante generalu a fostu de o elegantia rara, éra alu domnului comite supremu Fridericu Wächter de o precisiune ceruta de positiunea sa cá demnitariu alu statului, in care calitate a inchinatu totu-odata pentru prosperitatea nationalitatiei romanesci. Domnulu c. r. G. M. Krzisch a tienutu un toastu pentru concordi'a si solidaritatea toturoru popóraloru monarchiei, éra Rev. sa domnulu Archimandritu si vicariu N. Popea pentru egal'a indreptatire. Conversatiuni animate si voióse detera ocasiune la multi óspeti a se cunósce mai de aprópe.

— Facemu locu cu multa placere urmatoriului anuntiu, cà-ci speramu cá publiculu ascultatoriu se aiba in 25/13 una din serile cele mai placute. „Prelegeri publice. Vineri in 25 13 Ianuarie 1878 in sal'a de restauratiune a gradinei fond. archidiec. „Gerliczi" la 7 óre sér'a in favorulu ostasiloru romani raniti, despre: „Iubileul de 25 de ani in tain'a a slésa si in proroci'a lui A. B. C." Carnevaliada istorico-politico-canonico-pedagogico-et-ceteraca de I. Popa. Pretiul intrarii: 50 cr. NB. Sal'a restauratiunei va fi arangiata cu mese. Restauratorulu promite servitiu promptu, mâncari si beuturi bune."

(Recursu in caus'a limbiloru patriei). Adunarea generala a Comitatului Sibiiu inaintà la ministeriu unu recursu motivatu pe largu in caus'a limbei romanesci si a celei germane, cerendu cá usulu cestoru doue se fia permisu locuitoriloru tierei exactu in sensulu articlului de lege 44 din anulu 1868; anume convocarile la adunari si lectur'a protocóleloru din siedintie se se faca nu numai in limb'a magiara, ci si in celelalte doue cu atàtu mai virtosu, cà din multimea membriloru representanti ai Comitatului abia sunt vreo trei patru insi de nationalitate magiara, éra din ceilalti inca fórte pucini cunoscu limb'a magiara, pentru cá se póta intielege procesele verbali. Recursulu isi descarca dorerea si amaratiunea mai alesu asupra domnului comite supremu; déca inse dd. autori ai recursului nu'si aru pregeta cá se arunce ochii preste tiér'a intréga prin tóte comitatele locuite nu de magiari, ci de alte popóra, atunci pare-ni-se cà scen'a se va schimba si largí preste mesura. Dara bunu e recursulu; las' se vedemu ce se va alege din elu in ministeriu.

(Post'a spoliata.) In septemanile din urma érasi mai fu spoliata post'a prin banditi la vreo trei locuri in Ungari'a; dara casulu teribile din 2 Ianuariu intemplatu intre Zombor si Szerencs intrece pe tóte. Doi orasieni, din orasiulu Szántó, anume Hajnels si Miko Imre, aflandu cà intre alte sume s'au pusu la posta in acea di si 14 mii fl. bani de ai statului, la una ospetaria sedusera pe bietulu postilionu cá se bea cu ei, éra apoi punendu-se cu elu in trasur'a postei, la unu locu mai dositu Miko inpuscà pe postilionu; dupa aceea spargêndu lad'a luara toti banii si'i impartira asia: Miko cá asasinu cu merite mai mari isi tienù pentru sine 5000 fl.; lui Hajnels ii dete 4 mii, éra domnului Kovács Károly, primariu (polgármester), si domnului Mocsár, capitanu de politia, le facù parte drépta càte 3 mii fl., pentru cá se taca. Banditului Miko i s'a perdutu urm'a, dara ceilalti trei sunt prinsi. (Hon.)

(Unu congresu alu evreiloru baptisati). Acelu congresu conchiamatu de càtra parochulu protestante, dara jidovu de origine, anume David Rosenberg, se va aduna in 18 Februariu a. c.: la cetatea Baltimore in Americ'a septemtrionale si voru fi in elu representati toti evreii baptisati din tóte partile lumei. Scopulu congresului este: a) a face rogatiuni ferbinti din mii de guri, cá toti evreii înca nebaptisati se se baptisedie càtu mai curendu; b) se róge pe tóte guberniele lumei, cá se cumpere dela turci Palestin'a, unde apoi se se transpórte din tierile si staturile celelalte toti evreii cerbicosi, càti nu vreu se adópte religiunea christiana. (Dupa „Newyork Herald" din 24 Dec. „Herm. Ztg." din 17 Januariu).

Conversatiuni literarie.

Despre dictionariulu academicu alu limbei romane.

(Urmare.)

Eu le aflu pe acelea 1) in pressiunea morala estraordinaria, exercitata asupra societatei academice indata din anulu alu doilea alu existentiei sale, de càtra partea cea mai mare a intelligentiei romanesci, ba cutediu a dice, de càtra natiunea intréga, carea precumu se aflá in fermentatiune continua pe calea progressului, in tóte directiunile vietiei publice, saria cu pretensiunile sale si in sferele literarie si scientifice, ale carei misterii si greutati nu le cunoscea. 2) In aversiunea unoru ministri cu care se portá ei càtra acestu nou institutu scientificu, si cari, buna-ora cá dn. Carpu, acusá pe societatea academica indata in alu treilea anu, cà inca nu a facutu nimicu, cá si cumu ea ar fi fostu chiamata cá se asterna cu petrisiu vreunu drumu de cara pe càteva mii de metrii. 3) In escesulu de zelu si in ambitiunea, de altumentrea nobila, a mai multoru membri din insasi societatea academica rom., cari, ei chiaru, dela anulu 1859 de càndu cu infiintiarea Atheneului din Iasi, isi perdusera patienti'a de a mai astepta inca vreo diece ani dupa resultatu. Ei predindea progresse rapedi, totuodata mari si solide, si nu voiá se audia, cà in sciintia nu se póte face salto mortale. Ei nu cautá si inapoi la calea cea lunga facuta pàna acilea, ci cautá totu numai inainte, la immensele distantie ce avemu se mai percurgemu. Intre acestia numeru eu la loculu antaiu chiaru pe membrii alesi in comissiunea lexicografica Ioanu Eliadu, A. T. Laurianu, Ioanu Maximu. Loru nu le era de ajunsu cà'si devotasera tóta viéti'a loru esclusivu in servitiulu natiunei, unulu pàna in etate de 70, altulu de 60 si alu treilea de ani 50; ei voiá se si-o inchiaia cu una opera monumentala, a carei terminare perfecta cerea dupa mine totu restulu acestui secolu, adeca pàna la anulu 1900. A cincea causa a urgentiei ce'si facea societatea academica cu elaborarea dictionariului a fostu, cà cu tóte vastele cunoscintie a le limbei proprie si ale altoru vreo douesprediece limbi si dialecte càte se vedu respresentate in acea societate, pàna a nu redacta o buna portiune din dictionariu, nici-uniculu nu'si potuse castiga idea chiara despre avuti'a cu totulu neasteptata a limbei nóstre, despre atàtea mii de vorbe, de acceptiuni, de frase si proverbie, care stau ascunse si retrase prin vali si munti, pe siesuri si pe tiermii riuriloru, in cascior'a tieranului, in locuinti'a comerciantelui, in palatulu boieriului, in gur'a pastoriloru de vite, la venatori si padurari, la pescari si paserari, la monachi in monastiri, la femei in siedietori, in aeru si sub pamentu, fòra cá se fia intratu pàna acumu in vreunu vocabulariu din càte au esitu in limb'a nóstra de ani 54 incóce, si nici in acelea càteva mii de càrti tiparite la noi de ani 300. Urmarea acestei lipse de cunoscintia a toturoru thesaureloru limbei inainte de a se apuca de dictionariu a fostu, cà in locu de 100 cóle promisse natiunei, au esitu, precumu arataiu la inceputulu conversatiunei mele, cu totulu 223, si totusi mai lipsesce din trensulu unu mare numeru de vorbe, acceptiuni, frase si proverbie. Acésta eróre in sinesi nu ar fi neplacuta; dara ceea ce a intristatu pre totu sufletulu romanescu initiatu mai de aprópe in afacerile societatei academice este, cà dupa retragerea lui Eliadu din societate in starea sa deplorabile la care ajunsese, cei doi colegi remasi in comissiunea lexicografica luara asupra'si de buna voi'a loru, fòra a reflecta la observatiuni ce li se facea, tóta cumplit'a sarcina a redactiunei! Asia incordatiunea spiritului loru fu atàtu de neusitata, in càtu se póte dice cu totu dreptulu, cà pe I. Maximu l'a ruinatu in sanetate si l'a ucisu numai dictionariulu in alu sieptelea anu alu acelei sclavii, éra pe colegulu seu, care se mai afla in viétia, ilu facù cá se ésa din societatea academica, spre a'si mai economisa càtiva ani pe langa cei 67 preste cari a trecutu.

Diferinti'a de opiniuni gramaticali si lexicographice in Societatea academica.

Déca ar fi fostu numai activitatea intinsa ce consumá poterile de viétia a le membriloru comissiunei lexicographice, densii aru fi simtitu fatige, nu si turburari a le spiritului. Ei inse au intempinatu, indata dela inceputu, oppositiuni de principie nu numai pe din afara, ci chiaru in sinulu societatei academice. Acelea diferentie era si mai sunt asia de aprige si de natura asia de obstinata, precumu se intempla mai multu numai la theologi si la philologi. Cunoscutu este, cà precumu la alte popóra, asia si la noi s'au formatu successive diverse scóle philologice, care isi au representantii loru multu pucinu in tóte provinciile locuite de romani, totusi inse mai numerosi in càte una provincia anumita. Unele din acelea scóle nu diferu multu; altele érasi nu e de speratu cà se voru apropia vreodata. Eu voiu numí aici numai pe cele principali. Voiu incepe dela cea radicala, cumu o numescu adversarii sei, si care este scol'a Laurianu séu a latinistiloru, etymologisti consumati. Ori-care cunósce Tentamen criticum alu lui Laurianu si dictionariulu cu glossariulu-proiectu, scie de multu care este scopulu acestei scole: a estermina din limb'a romanésca nu numai tote cuventele, ci si formele, pe care nu le afla in limb'a latina, a sterge din corpulu ei mai tóte urmele càte 'iau remasu in aprópe 1800 de ani din contactulu ei cu alte limbi, in vecinatatea carora s'a desvoltatu ea. Acésta scóla nu intreba, déca natiunea romanésca moderna voiesce séu nu, se manance se bea, se se imbrace se locuésca cá protoparintii ei de inainte cu doue si trei sute de ani, ci ea se incérca se'i inpuna puritatea de limba romanica, si o face acésta cu convictiune ce s'ar potea numí dogmatica; cá si cumu ar voi se dica cu Luter: Aci sunt, ací stau, altumentrea nu pociu; asia se'mi ajute Ddieu. De altumentrea toti càti voiescu se judece dreptu asupra scopuriloru acestei scóle, voru face fórte bine, déca inainte de a'si forma opiniunea propria, voru citi si chiaru studia cu tóta luarea-aminte, atàtu instructiv'a prefatiune a dictionariului, càtu si mai multi articli ai aceluia, spre a cunósce de aprópe methodulu executarei planului loru de càtra cei doi membrii ai comissiunei lexicographice A. Tr. Laurianu si Ioanu Maximu.

Spre orientare mai usióra, in locu de a face eu insumi recensiune dictionariului, aflu a fi multu mai cu scopu, cá se cunóscemu chiaru din pen'a redactoriloru lui, respective a comisiunei lexicographice, ratiunile care 'iau indemnatu se apuce calea si metodulu, ce se vede aplicatu de càtra densii, éra acesta este respicatu de ajunsu in prefatiune, in care se scrie intre altele:*)

„Glossariu, Vocabulariu, Dictionariu, suntu numirile romanice celle mai usitate, care s'au applecatu si se appleca la collectioni coprenditorie de materi'a unei limbe. Gloasariele inse nu coprendu decatu vorbe mai multu sau mai pucinu essite d'in usulu limbei. Vocabulariele nu dau decatu cuventele celle mai usitate cu insemnarile celle mai communi. Numai dictionariele cauta a imbrac osiá tota materia unei limbe. Cei vechi nu ne au lassatu decatu glossarie, si acestea mai multu sau mai pucinu necomplete; nu avemu neci una proba, co ide'a macariu de unu vocabulariu, si cu atatu mai pucinu de unu dictionariu, se fi germinatu in mentea celloru antici: dictionariele limbeloru classice essira mai tardíu d'in laboriosele lucrari alle invetiatiloru d'in tempurele mai noue. Déro si in capulu acestoru-a ide'a despre coprensulu unui dictionariu fu la inceputu, si chiaru peno mai deunadi, forte margenita: preoccupati numai de dorenti'a de a facilitá intellegerea minunateloru capete de opera alle litteratureloru antice, imbraciosiara, in dictionariele limbeloru greca si latina, numai limb'a autoriloru asiá numiti classici. Dupo acésta norma apoi se lucrara si dictionariele limbeloru noue, alle caroru litterature adjunsesse la una desvoltare mai insemnata. Abiá de currendu, multiamita lumineloru ce in anii d'in urma adussera insemnatele progresse in filología, invetiatii se convinsera, co, limb'a unui poporu, fiendu productulu acellui poporu, luatu in totulu desvoltarei selle in tempu, a margení dictionariulu la una sengura epoca a limbei, si, ce e mai reu, la una sengura forma ce a luatu limb'a sub penn'a unui micu numeru de scriptori, ar fi, pre de una parte, a condemná limb'a la amortire si deperire, éro pre de alt'a a face d'in limba una enigma anevoia de intelessu. Aceste principie condussera neapperatu la ide'a co dictionariulu, ca tesauru allu limbei, cauta, sub pedepsa de a fi de pucinu folosu, se coprenda limb'a in totulu seu, se imbraciosiedie nu numai form'a asiá numita classica, ci tote cuventele si constructionile de cuvente, nu numai câte se afla scrisse in verce epoca a limbei, ci si câte se potu cullege d'in viulu graiu allu poporului, destullu numai ca acelle cuvente si combinationi de cuvente se fia correcte si conforme cu geniulu limbei. Numai asiá se da addeverat'a fisionomía a limbei; numai asiá lucrarea lessicografului este ce se cade se fia, adeca unu opu artisticu plenu de viétia. D'in contra, precumu morta si fora intellessu este imaginea unui omu, in care pictoriulu n'a sciutu dá caracteriulu acellei persone; totu asiá de pucinu intellessu va avé limb'a intr'unu dictionariu, in care nu se voru produce tote caracteriele essentiali alle limbei.

3. Pre aceste large basi s'au lucratu dictionariele celle mai noue alle limbeloru antice, cumu si alle unoru-a d'in limbele moderne culte. In urm'a acestoru escellenti modelle, dictionariulu limbei române cauta se se essecute pre acea-asi scara' cu atâtu mai multu, co limb'a româna la neci una epoca a sa, in neci una parte locuita de Romàni, n'a attensu inca acea efflorescentia numita classica, la allu carui coprensu si forma se ne potemu margení. Asiá déro unu dictionariu românu, demnu de acestu nume, cauta se coprenda tote formele si constructionile de cuventu, curatu romanice, câte vre una data s'au scrissu si câte mai allesu se audu in gur'a poporului românu d'in tote partile, pre unde sortea a arruncatu pre Romàni: verce vorba, verce forma curatu romanica, aflese ea in verce ânghiu, in gur'a unui câtu de margenitu numeru de Romàni, are dreptulu necontestatu de a trece in gur'a totoru Romàniloru, si prin urmare dreptulu de assemenea necontestatu de a capetá unu locu in dictionariulu limbei române. Sengurulu criteriu, care cauta se conduca pre lessicografulu românu, este si nu pote fi de câtu romanitatea cuventeloru in forma ca sí in materia; abbaterea de la acestu criteriu duce de neapperatu la neintellegere, si prin acésta-a la scissione intre fratii de acellu-asi sange, peno astadi asiá de strinsu uniti prin legamentele limbei.

(Va urma).

*) Acésta lectura ce urmédia ací, s'a omisu in conferenti'a tienuta la Sabiiu in Decembre, din causa cà la intieleptulu consiliu datu de càtra amici, fia-care conferentia avea se tiena celu multu 1½ óra, candu de alta parte, fia-care din cele patru disertatiuni séu conferentie era elaborate asia, cá se tiena càte 1½ óra; prin urmare mai alesu din doue s'au omisu pentru conferentie aprópe partea ½. In acestu cetatu conservamu inadinsu modulu scrierei din dictionariu, cá si de aci se se cunósca in ce differe acela de altele. Red. Obs.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 23 Ianuariu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.58 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.44 „
Imperialu rusescu	„	9.72 „
Moneta germana de 20 marce	„	11.80 „
Sovereigns englesi	„	11.94 „
Lira turcésca	„	10.70 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	103.15 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

20/8 Ianuariu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	93.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	—.— „
Obligatiuue de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	88.50 „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„	81.50 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	70.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	82.— „
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	140.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	—.— „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	—.— „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	200.— „
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	40.— „

Numeri de probă din „ALBINA CARPAȚILOR“ se trămit la cerere, gratis.

Fóiă pentru toți — cu ilustrațiuni.

Redactor I. Al. Lăpĕdat. Editor Visarion Roman.

Apare în Sibiiŭ (Transilvania) în numerĭ de 1½ cólă pe sĕptĕmână și în volumurĭ de 6 cóle la câte 4 sĕptĕmâni. Pe an 75 cóle în 52 numerĭ sĕŭ 13 volumurĭ. Tipar bun, hărtie fină, ilustrațiuni frumóse.

Aduce articolĭ de sciință, ofere lectură delectătóre, pledéză pentru adevĕr, pentru bine și pentru frumos.

Prețul abonamentuluĭ:

	pentru Austro-Ungaria	pentru Romănia.
Pe an	8 fl. — cr.	20 leĭ — banĭ.
Pe 6 lunĭ	4 „ 40 „	11 „ — „
Pe 3 lunĭ	2 „ 40 „	6 „ — „
Un volum	— „ 70 „	1 „ 70 „
Un numĕr	— „ 20 „	— „ 45 „

Abonamentele se fac la editorul V. Roman în Sibiiŭ, la tóte librăriele si la oficiele postale.

„Transilvania“

banca generala de asiguratiune mutuala in Sibiiu

(Strad'a Cisnadiei Nr. 5, cas'a propria).

se recomenda pentru asigurari

in contra focului si pe viéti'a omului

pe langa conditiunile cele mai favorabile.

Dela fundarea institutului s'au platitu dejá

	desdaunari dupa daune causate prin focu:	summe asigurate pe viéti'a omului:
1869	fl. 1215 „ 40 cr.	fl. — „ — cr.
1870	„ 3594 „ 69 „	„ 5400 „ — „
1871	„ 12125 „ 60 „	„ 12512 „ 60 „
1872	„ 24178 „ 67 „	„ 17538 „ 49 „
1873	„ 24620 „ 76 „	„ 31239 „ 26 „
1874	„ 41970 „ 42 „	„ 24107 „ 10 „
1875	„ 69019 „ 80 „	„ 24796 „ 34 „
1876	„ 35420 „ 25 „	„ 23982 „ 10 „
1877	„ 30918 „ 18 „	„ 24935 „ 87 „
	fl. 243063 „ 77 cr.	fl. 164511 „ 76 cr.

fl. 407575 „ 53 cr.

Capitalu assiguratu pe viéti'a omului cu finea lui Decembre 1877 . . . . . fl. 1,890000 „ — cr.

Reserva de premii cu finea anului 1877 . . . . „ 103950 „ 81 „

cari sunt elocati in

a) Chartii de statu (Prioritati, Oblig. rurale) . . „ 53982 „ — „

b) Imprumuturi pe politie . . . . . „ 18925 „ — „

c) Cass'a propria . . . . . „ 35000 „ — „

fl. 107907 „ — cr.

Editoru si redactoru respons. G. Baritiu in Sibiiu.

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiiu.